ԵՐԱՊԱՏ

Լրագիր Տաքսիարխան

Թիվ 46 — 15 (3) ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ — 1856

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական նորութիւն նոր փոփոխութիւն։

ԱԼՈՍՊԻՆ. Կայսեր նպաստը Դշնամուրը։ Պաշտ կոմսը Ալիենպայի քաղաքացի կ'ընտրուի։ Աւստրիական զօրաց Հռոմայ երկիրներու մէջ քիշնալը։ Ոմն թեւագուրը։ Աղքատներու թոյլտուութիւն ճանապարհ մը։ Ընդ. Դուս մը։ Նոր թեղատեսի ակեր նաւեր։ Թրեսոն երկրաշարժը։

ԳԱԼԻԼԻԱ. Կայսեր գործը։ Պաշտոնէից փոխուելուն լուրը։ Բերանեանէն Գորիզ գալը։ Զորաց արձակուրդ։ Գարշանգիլին յանձնիլը։ Դատական երկամուրհակաց մասին։

ԱՆԳԼԻԱ. Գիտցէ լրագրին մէկ յօդուածը։

ԻՏԱԼԻԱ. Դարտելի նաւահանգիստը քանի մը նաւեր։ Վենետիկն բռնեցիլը։ Տարանայ գնացումը։ Կայլենեար պատրաստարին ու. Ս՝ամենիին մէջ ծագած դժուարութիւնը։

ՕՍՄԱՆԱՑԻՆ. Պետերբուրգի առհանաց ինդրանի միտքը։ Թնդանօթներէ զրաց ուսանելը։ Ազատ սկսուելուն գաղտնը։ Գինեմատարի ծուխերէրին նոր ամրութիւններ։ Ազատ ասկանայ կոչուելը։

ՕՍՊԵՆԵՍԻԱ. ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Շքոտարի մէջ գաղանութիւն մը։ Երիտասարդի լուր։ Իրիսատի Երկրաշարժներ։

ԱՅԼԱՅԼՈՒՆԱԿԱՆՔ. ԲՐԱԶԻԼԻԱՅԻՆ. Պարագայքին լեզուին սկզբան։ Հանգստանալու միութեան ու բարեսիրութեան։ Եգիպտոսի ընդարձակ մասի քանական սեռութիւն մը։

ՎԵՐՋԱԳԻՐՔ.
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿ.
ԸՆԴԱՆ. Դիերարան սաբիր։

ՎԻԵՆՆԱ, 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ։

ԼՅԻՈՊՈԼԴԱՆ քաղաքականութիւնն այս անցած շաբաթի սպառնալից կերպարանք մ'առած էր, գարձեալ խաղաղութիւնն ապագայէն մնաց։ Ընդ ժամանակն որ բոլոր Եւրոպա գարհուրած, մեծամեծ զէպքերու կը սպասէր, ոսկեմանցներէ քաղաքականութիւնն ծանրաշարժութիւնը մնաց որ փոթորկի մը նշան կու տայի, քանի որ խաղաղութիւնն աւելի մ'ամենուն երկիւղը փարատեց։ Ան Եւրոպայի համար այնչափ դանդաղկոտ եւ սարսափի փոփոխութիւնն առանց ապրակուի նաբոլէոն կայսեր արդիւնքն է։ Յայտնի է որ վերջին շփոթութիւնեանց պատճառը Գաղղիայի դէպ ի Ռուսաց կողմը միտում մը ցուցնելն էր, որոյ հարկաւ իր ատաջին գաղնակիցներէն սկսած էր հիսանալ եւ անոնց հետ ունեցած կապը թակել. անգղիական լրագրիր ամենին յատուկ աս բանս գիտցին, եւ սկսան մեծաւ ատատկութեամբ իրենց դաշնակցին աս ընթացքը փարելել, բայց միշտ ալրունեաց եւ պաշտպանէից մէջ զանազանութիւն ընելով, եւ լսելով թէ ատիկայ միայն պաշտօնէից գործքն է։ Գաղղիայի կէս պաշտօնական լրագիրք եւ. գրեաւորարար Գոնոքիդիոնիկ (Գաղեւաբի կանոնն բերանն) Անգղիայի լրագրաց եւ նոյն իսկ կառավարութեան բռնած ընթացքին դէմ գրած ատենին, այնպիսի ոճով եւ սպառնալիք մը խօսեցան որ բոլոր քաղաքագէտք իրաւամբ սկսան մտատուր շարիք մը գուշակել, եւ պայպէս ամէն կողմ վախը տիրեց։ Սակայն Նաբոլէան կայսեր խաղաղասիրութիւնը շուշաղաղարհուրած սրտերն հանդարտեցնելու. ատենոյ Դեր Պրանդիր պաշտօնական լրագիրը նշանաւոր հատուածով մը բոլոր Եւրոպայի ծանոյց թէ Պանդիպիոնն ան յոյսուածը, կառավարութեան կարծեաց յոյսարարութիւնը չէ, եւ թէ Դաղղիան որ Ընդլիայի հետ միասին պատերազմեցաւ, փաստուն խաղաղութիւն հաստատելէ եւ ամէն Եւրոպական մեծամեծ խնդիրներու մէջ անոր հետ միասին էր, հիմա փոքր կարծեաց տարբերութիւն մը համար առ միայնութիւնը տիարաղնելու, ամենեւին կամք չունի, այլ մանաւանդ հաստատուն կերպով պիտ'որ շարունակէ, եւ ան տարբերութիւնը բարեկամական նիստակաւ միջոցներու պիտ'որ ուղիատի։ Գաղղիացոց կայսրն աս յոյսարարութեամբ բոլոր ազգաց սրտերն իրեն հետ կապելց եւ գարձեալ մեծ յարգութիւն մ'ընելու, յոյսութիւնն մ'որ Եւրոպայի համար խորհրդ յաղթութեան շատ նշանաւոր օր շահաբեր է, որոյ հետեւեալ իր խաղաղութեան շարունակութիւնն մեծ եւ զօրաւոր երաշխաւորութիւն մն է։

ԱԽՍՏՐԻԱ

ՎԻԵՆՆԱ, 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ։

Ա ԻԷՆՆԱՅԻ լրագիրն ամսոյս 11ին աս յօդուածը կը հրատարակէ։ Կայսերական ընտանեաց եւ Բենդիպի արքունեաց մէջ եղած կապը, մանաւոր դէպքով մ'առնի եւս պիտ'որ հաստատուի։ Թերդինանդոս արքիդուքսը մեծափառ կայսեր եղբայրն եւ աւտրիական ծովային զօրութեան գլուխը մնաւոր Լենդիպի Շարլոյ իշխանաց հրոյն մեծափառ թագաւորին աղջկան հետ առնելու միտքը պիտ'որ կապուի։ Անտարակոյս աս բաներն ամէն կայսերական հոյատակաց ուրախութեան առիթ պիտ'որ լլլայ։

— Ա ԻԷՆՆԱՅԻ քաղաքացոց ժողովքն աւտրիական պատերին գործոց պաշտօնէին Ա ԻԷՆՆԱՅԻ քաղաքացիութեան պասխ տուաւ, եւ ամսոյս 11ին դր. Բայլէր քաղաքապետն աս պատուոյն հաստատութեան վկայագիրը նոյն պաշտօնէին մատոյց։

— Պոհեմիայաբնակաց կուսակցութեան բաղձանքին համաձայն, Ռատցիս իր Հռոմէական գաւառներու մէջ ունեցած պայմանքը քիչցնել։ Ընցած ամսոյս 28ին եւ 29ին Գորլիի, Խմոլայի եւ Գաէնցայի մէջ զանազան պնդերն աւտրիական երկիրներէն գարձան եւ անոնց տեղ քահանայապետական զօրքը բռնեց։ Հիմա կայսերական զօրքը միայն Ընդանա եւ Պատնա քաղաքները բռնած է։

— Ամսոյս 8ին Գանոյ Ամեան թագուհուրը Թրեսա հասաւ, եւ նոյն օրն աւտրիական Լոյդեանոս շոգենաւով դէպ ի Բիրեայ ճամբայ ելաւ։

— Աւտրիական Դանուբ կրկնայարկ շոգենաւը կը պատրաստուի երկրիս շուրջ կողմը ճամբորդութիւն մ'ընելու. իր ունցնելու գլխաւոր տեղերը պիտ'որ լլլան, Հարաւային Ամերիկա, Բարկիստոյ հրուանդանը, Հնդկաստանի նաւահանգիստները, Եգիպտոս, եւ ասկէ նորէն Պարս Հանի վերայէն Եւրոպայ պիտ'որ դառնայ։ Տարեկան վերին գլուխը (փերպենտիկուլոս ապրիգուքսը) Ամենայի ուսման ճեմարանէն խնդրուց որ իրեն ալ իր կողմանէ երկու գիտուն հարկաւոր եղած գործիքներով նաւուն հետ իրկէ, որպէս զի ան ճամբորդութիւնը նաեւ գիտութեան համար ալ օգտակար ըլլայ։ Շոգենաւը գալ տարեշրջանը ճամբայ պիտ'որ ելլի։

— Այս մասերս Աւստրիայեայք Դանուբի բերանը նոր անուսկ թնդանօթի նաւակով մը փորձերը կը նեն, որոնք մասնաւորապէս նոյն գիտցին եղերքը պաշտպանելու համար հնարուած են, եւ իրենց վարձանին շատ համաձայն կերեւան։ Ան նաւակները տափակ են, թիակներով կը շարժին եւ շատ մեծ թնդանօթներ ունին։

— Թրեսան ամսոյս 10ին կը ծանուցանեն թէ հոն նոյն գիշերը ժամը 11ը 20 բոլէ անցած սաստիկ ցնցում մը զգացուեր է։

ԳԱՂԳԻԱ

ՓԱՐԻԶ, 9 Դեկտեմբերի։ Այսօր մեծափառ կայսրը, կայսրուհին եւ կայսերազան իշխանին հետ մեկնեցան գացին։

— Այս օրերս Փարիզի մէջ լուր մը կը տարածի թէ պաշտօնեայք պիտ'որ փոխուին. նոյն քաղաքին Պարոնիայի լրագրին գրուած թղթի մ'ալ ասոր կը հաստատէ, եւ դրեան պարտոյ Պալեւսքի կոմսին համար կ'ըսէ թէ մեծաւոր պատահած դէպքերուն պատճառաւ իր հրաժարեալ պիտ'որ ասայ։

— Գաղղիայոյ Լոնտոն կեցող դեսպան Բերսիանի կոմսն աս օրերս Գաղղիա եկաւ եւ կայսեր հետ երկայն տեսութիւն մ'ընելով նորէն իր տեղը դարձաւ։ Իր գալուստն պատճառը վերջի ժամանակս Գաղղիայի եւ Անգղիայի մէջ ծագած գժտութիւնն է։ Կ'ըսուի որ դեսպանը կայսեր կոչմանէ քանի մը պաշտօնական գրեր Լոնտոն տարած ըլլայ, որոնց մէջ Դարոլէան Անգղիայոյ կառավարութիւնը կ'ապահովցնէ թէ երկու ազգաց մէջ եղած դաշնակցութիւնն հաստատուն պիտ'որ պահուի։

— Կայսրը շատ գինուորներ եւ պաշտօնակալներ հրամանաւ իրենց տեղը խրկելով, պատերազմի պաշտօնատունին ծանրը քիչցուց։ Ան եւ ատոր նման քանի մը կարգադրութեանց կարելի եղաւ կատարութեան տանելու նոր պատրաստը դեռ քիչ մը ժամանակ ալ ուշացնել։

— Գաղղիական բանակներն ալ Դանուբի գետին հետեւեալ մասերուն տեղերն հասան։ Գաղղիական հիւսիսային երկաթուղին երբեմն արկղակալը, Նիւդուրքի մեծ բռնուելնալ։ Կրոյէին եւ իր ընկերներուն ձեռք իշնալն եւ ան ալ ինքը դեռ քանի մ'որ նոր Եորգ մնաց, բայց երբ որ ճանչցուելու փանդի մէջ էր, ոսկիներեան ոսկէ փոխուել եւ գործարքի գլխաւոր հաղած՝ ապարակ մը գնաց ուր յոսնուելնալ. եւ բռնուելնալ։ Իր բռնատարութեան երկրորդ օրն Ինեկասան, եւ ասկէ նորէն Պարս Հանի վերայէն Եւրոպայ պիտ'որ դառնայ։ Տարեկան վերին գլուխը (փերպենտիկուլոս ապրիգուքսը) Ամենայի ուսման ճեմարանէն խնդրուց որ իրեն ալ իր կողմանէ երկու գիտուն հարկաւոր եղած գործիքներով նաւուն հետ իրկէ, որպէս զի ան ճամբորդութիւնը նաեւ գիտութեան համար ալ օգտակար ըլլայ։ Շոգենաւը գալ տարեշրջանը ճամբայ պիտ'որ ելլի։

— Այս մասերս Աւստրիայեայք Դանուբի բերանը նոր անուսկ թնդանօթի նաւակով մը փորձերը կը նեն, որոնք մասնաւորապէս նոյն գիտցին եղերքը պաշտպանելու համար հնարուած են, եւ իրենց վարձանին շատ համաձայն կերեւան։ Ան նաւակները տափակ են, թիակներով կը շարժին եւ շատ մեծ թնդանօթներ ունին։

— Թրեսան ամսոյս 10ին կը ծանուցանեն թէ հոն նոյն գիշերը ժամը 11ը 20 բոլէ անցած սաստիկ ցնցում մը զգացուեր է։

ԳԱՂԳԻԱ

ՓԱՐԻԶ, 9 Դեկտեմբերի։ Այսօր մեծափառ կայսրը, կայսրուհին եւ կայսերազան իշխանին հետ մեկնեցան գացին։

— Այս օրերս Փարիզի մէջ լուր մը կը տարածի թէ պաշտօնեայք պիտ'որ փոխուին. նոյն քաղաքին Պարոնիայի լրագրին գրուած թղթի մ'ալ ասոր կը հաստատէ, եւ դրեան պարտոյ Պալեւսքի կոմսին համար կ'ըսէ թէ մեծաւոր պատահած դէպքերուն պատճառաւ իր հրաժարեալ պիտ'որ ասայ։

— Գաղղիայոյ Լոնտոն կեցող դեսպան Բերսիանի կոմսն աս օրերս Գաղղիա եկաւ եւ կայսեր հետ երկայն տեսութիւն մ'ընելով նորէն իր տեղը դարձաւ։ Իր գալուստն պատճառը վերջի ժամանակս Գաղղիայի եւ Անգղիայի մէջ ծագած գժտութիւնն է։ Կ'ըսուի որ դեսպանը կայսեր կոչմանէ քանի մը պաշտօնական գրեր Լոնտոն տարած ըլլայ, որոնց մէջ Դարոլէան Անգղիայոյ կառավարութիւնը կ'ապահովցնէ թէ երկու ազգաց մէջ եղած դաշնակցութիւնն հաստատուն պիտ'որ պահուի։

— Կայսրը շատ գինուորներ եւ պաշտօնակալներ հրամանաւ իրենց տեղը խրկելով, պատերազմի պաշտօնատունին ծանրը քիչցուց։ Ան եւ ատոր նման քանի մը կարգադրութեանց կարելի եղաւ կատարութեան տանելու նոր պատրաստը դեռ քիչ մը ժամանակ ալ ուշացնել։

— Գաղղիական բանակներն ալ Դանուբի գետին հետեւեալ մասերուն տեղերն հասան։ Գաղղիական հիւսիսային երկաթուղին երբեմն արկղակալը, Նիւդուրքի մեծ բռնուելնալ։ Կրոյէին եւ իր ընկերներուն ձեռք իշնալն եւ ան ալ ինքը դեռ քանի մ'որ նոր Եորգ մնաց, բայց երբ որ ճանչցուելու փանդի մէջ էր, ոսկիներեան ոսկէ փոխուել եւ գործարքի գլխաւոր հաղած՝ ապարակ մը գնաց ուր յոսնուելնալ. եւ բռնուելնալ։ Իր բռնատարութեան երկրորդ օրն

սահիկանութիւնը նոր Եորկի մէջ իր բնակած տան քնուութիւն մ'ըրաւ, եւ սենեակի մէջ պահուած թիմնեղէ սանդուկ մը գտաւ, որուն մէջ 100,000 ֆրանկի ոսկի սակ եւ թղթադրամ, եւ քանի մը կտոր անգամանդ կար։ Ինքն ալ իր գողութիւնը վրայ նոյն սենեկապիտիները առաւ, ինչ որ իր գողակիցները տարին։ Իրեն գայթած բանտարգուութեան թղթերն ան 30,000 թղթերէն էին, զորանք Պր. Ռոմիշկոյ ընկերութեան քով թող տուած էր։ Երբ որ Ռոմիշկոյ իր թղթերն ուզեց, նոյն ժամանակն ընկերութեան բոլոր բաժանորդութեան թղթերը անոնց փոխարինելու վրայ էին, ան ատիթը գտնելով պր. Ռոմիշկոյին պատասխանելու ընդունելի։ Պարզապէս, ինչպէս նաեւ իր դոցակիցները կը յուսան որ շուտով բանտէն պիտի ազատին, եւ ամենեւին չեն հաւատար որ Միացեալ տերութեանց կառավարութիւնը գիրենք Պաղշիայի ձեռքը տայ։ — Ասպ ուրիշ կողմանէ եկած լուրը կը ծանուցանէ թէ երկու տերութիւնց մէջ ան գոյութիւն եղած խառակցութիւնները ալէկ վիճակի մէջ են, եւ Գաղղիա ամէն ճիգն ի գործ կը դնէ ան ծանրագին թղթատուներն իր վանդակին մէջ առնելու։

— Լենցոյ նիւ տրուած հաշուին նայելով ան տարուան առաջին 9 ամիսներուն մէջ Գաղղիայի բոլոր երկրամասերուն մէջ 204,121,071 ֆրանկ մուտք ըներ են։ Ընցած տարի նոյնոյն ժամանակուան մէջ եկած մուտքն 190,297,180 ֆրանկ էր։

ԱՆԳԼԻԱ

Դէպքերը լրագիրը հիմնական քաղաքական խնդրոյն վրայ հետեւեալ յոդուածը կը դնէ։ ՍԻՐԸ՝ Ռանկինէրն մէկ սպառնական հաստատեցին եւ ուրիշ քանի մը կէս պաշտօնական լրագրաց նոսխատական յոդուածներուն վրայ առած լուստաւորութիւնն եւեւ, երկու յոդուած ալ երեւցան, որոնք լաչանի կը ցուցնեն թէ կայսերական եւ պաշտօնական խմբագրութիւններն ինչ ատիճանի գժուարութեանց հետ միջերու ստիպուած են։ Առաջին յոդուածը Գոնգրեսնալնեն մէջն է, երկրորդը Ռանկինէրն։ եւ ասոնք բան ամենայնի պէս կը հնչեն, ինչպէս մէկ խիստ եւ կարճ յանդիմանութիւն մը, որով տեր մ'իր ոգիմուկ հանող ծառային համարձակութիւնը կը յանդիմանէ։ Ասոնք ոչինչ ան յանդիմանութեան կը ապատեցնեն, ասոր համար ալ Գոնգրեսնալնեն ամենի խօսքերուն պատասխան չեւուրնը, մինչեւ որ ան ծառան իր ազատուելու պատիժն առաւ։ . . . Մեր վստահութիւնը մեր կայսերական դաշնակցին վրայ այնքան մեծ էր որ պատրաստուած էինք անկէ ուղղակի ան յանդիմանութիւնը խնդրել. կ'ուզէինք հայցնել թէ ալդեղ կայսրը կը բաղձայ դաշնակցութեան վերջ տալ, Ռուսաստանին եւ ասոր ան բոնն զարն որ այնչափ փառաւոր անկէ առաւ, եւ մեր բարեկամութիւնը Ռուսայ բարեկամ թիւան հետ փոխել։ Ասիկայ իր կամքն կախում ունէր։ Թէպէտ եւ մենք այսպիսի քաղաքականութեան մը վրայ գաղտնաբար կրնայինք ընել, բայց ենթադրենք թէ իր որոշումն անփոփոխելի էր, կրնայինք իրաւամբ անկէ պահանջել որ ան դաշնակցութիւնն որն որ զմեզ ամենայն պատուով միացուցեր, քաղաքավարութեամբ եւ պատուաւոր եղանակաւ լուծէ։ Մեր մեծ եւ ազնիւ բարեկամն պատուոյ թիւան արժանի դաշնակցութիւնն այնպիսի յարգոյ մը համարձակութեամբ պէտք չէր պատռել։ . . . Բայց բարեբախտաբար հիմա ան բոլորն հարկաւոր չէ։ Ռանկինէրն հաստատեր է, եւ չէ թէ միայն Գոնգրեսնալնեն քաղաքներ, եւ չէ թէ միայն Գոնգրեսնալնեն ինքն ալ իր առաջին անգամ դրած հաստատութեան բոլորովին ստորեր մեր մը յուցուցեր։ Ակէ նորը խոսքը Ռուսայ հանած գժուարութեանց վրայ դարձնելով, ասանկ կը վերջացնէ։ «Մեր դատապարտանքը շատ պարզ է. մենք Ռուսայ վրայ վստահութիւն չունինք։ Ընդհանրապէս ակարութիւն մը ցուցուցած կը լլլանք. եթէ կարելի հաւատալ ընդարձակենք այնպիսի սերութիւնն մը խոսքին, որն որ, ինչպէս լորտ Ռանտիքսպրդն ըսաւ, ամէն ազգաց իրաւունքն եւ պարտականութիւնները մոռցած է, եւ հիմա կը ջանայ ան պարտաւորութիւնները դարձնք եւրոպական սերութիւնը ժողովքին առջեւը հրապարակաւ յանձն առաւ, վրայէն դնենք։ Ասոր համար մենք գՋանկարանն հարկաւորութեան ժամանակ թող պիտի չտանք, եւ եւ ոչ մէկ նեաւ մը Ռուս ծոցին եւ պիտի քաշենք, որչափ որ սնոր ներկայութիւնն հարկաւոր է այնպիսի խնդիր մը պաշտպանելու՝ որուն համար պատերազմեցանք եւ յաղթեցինք։ Պաշանց մեկնութեան իրական դժուարութիւն մը դատաստանի մ'առջեւ հանելու ամենեւին ընդդիմութիւն չունինք. բայց ամենեւին աշխարհքիս որ եւ իցէ ատենին չենք թողուր որ դարձեալ որոշում մնէ թէ արդեօք Ռուսաստան ձեռն'երը որ Արեւելեան ծովս գոցուած եւ Խրիմ պարպուած է, պէտք է կատարել ան պայմանները զորոնք գտնուն երկոյն ծովերին ու ցամաքային պատերազմի մը խորշերու համար մեծաւ դանութիւնամբ յանձն առաւ։ Եթէ Ռուսաստան իրոք պայմանները կատարելու միտք ունի, թող պարզապես քաղաքին եւ Պոլկրատ դեղին՝ մէջ դնեցնուութիւն ընելու։ Հնարագիտութիւնը մեկդի թողու։ Թող իր Օձի կղզիներուն մէջ բուռնած զորքն եւ բաշխ, եւ եւեւ չորրայ Միջերկրական ծովն ալ ծով նաւ խոմելու, նաեւ եթէ մէկ հատ ալ ըլլայ։ Եթէ Ռուսաստան դրուած գաղանց հակառակ իր դանուելի հնա հաղորդութիւնը հաստատուն պահել կ'ուզէ, ապր հնարութիւնն եւրոպական պատերազմ մը, չէ թէ եւրոպական գեղարուեստագրաց մին է։ Խաղաղութիւնն խնդրոյ հարցն Ռուսաստանէն կախուած է, թող ինքն որոշէ։ Ռուսաստանի եւ ոչ ալ իր գրի եւրոպիները վարձու քանած բարեկամներուն պիտի՝ յանդիմանի Ընդդիմանն եւ Գաղղիան իրարմէ բաժնել։ Երկու ազգն ալ, պարզիկ եւ ազնուական խնդրի մը դատ, զեռ միշտ ամէն բանի մէջ իրարու միատեղ են, եւ միասին կրնան հաստատակաց թշնամանքի մը նենգութիւնները առջեւն առնուլ։

ԻՏԱԼԻԱ

Ֆլորենսիոյ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբերի 30ին Գաղղիական պատերազմի շրջենաւ մը եւ անգլիական լրարեր նաւ մը նոյն քաղաքին նաւահանգիստը մտեր եւ 21 թնդանօթով բաղաքն ողջուներ են, որոնց Ս. Հենոարդի բերդն պատասխան տուեր է։ Ան նաւերը հոկոդութիւն ընելու եւ լուր տանելու բերելու պիտի՝ ծառայեն, եւ երբեմն երբեմն պիտի՝ փոխուին։ — Վենետիկի լրագրին տուած մեկ լուրն նայելով՝ Դանգանայի մեծ դուքսը Ղէապոլոյ եւ ապրմբուն տերութիւնց մէջ միջնորդ ըլլալու վրան է։

— Լէեպոլսէն Դաղղիայի լրագիրներուն կը գրեն թէ ուրի սրբ վրէ Վեռուզ լեռը կրակ՝ գուրս տալու սկսած է, եւ անոր առաջարկները գեանի տակէն զօրաւոր գոլորիւն մը կը լսեն, որն որ լիրան մեռելս բանեկելուն նշան է։

— Դուրինէն ամսոյս 6ին կը ծանուցանեն։ Յանկոր Ռուսաստայ զօրապետի տեղակալն իբրեւ ամանեան գրան քով պատոյգ կարգի գնուան եւ լիսոր պաշտեանց ամսոյս 4ին դէպ ի Նուամանդաս գալիս Ճամբայ ելաւ։

— Լա օրեցս Դարբինի մէջ խռովութիւն եւ լրագրաց գրեաւոր նիւթ եղած է Կարլենկա պատգամաւորին եւ Ստաժիրիին մէջ եղած խնդրակցութիւնը։ Կարլենկա մնաւոր Պարլիմենտի պատգամաւորութիւն մը հրատարակած էր որուն մէջ կը գրէ թէ 1833ին ինքը Ստաժիրիին սատակելու ու խարեցիլոյն Դուրին եկած էր զկարգաց Ընդերդ, նոյն ժամանակուան խնդրաւորն սպանելու։ Բայց Ստաժիրիին ան պատասխանութեան հեղինակին գեմ գրած խնդիրներն յայտնի խնդացուցաւ որ ան սպանութեան խորհուրդը նոյն իսկ Կարլենկայինն էր, զոր ան պատգամաւորը չկրնալով ուրանալ, սարսափեցաւ իր պաշտօնէն հրաժարիլ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Պանսլաւիստ ահմանայ խնդիրը դեռ իր առաջարկութեան մէջն է։ Դաշնակից սերութիւնց գործակալները միշտ կը ջանան Ռուս գործակալներն համոզել որ Փորիզի ժողովքին որոշած Պոլկրատը նայելով չեն հետ նոյն անուանի գեղն է, եւ չէ թէ անոր անմիջապէս քովն եղող Պոլկրատ քաղաքը։ Բայց Ռուսաց ժողովքին որոշումը Պոլկրատ քաղաքին վրայ ասնելով կը դնէին որ ահմանագիծը նոյն քաղաքին հարաւային կողմն է, եւ յանձն կ'առնուն իրենց ծախքովը քաղաքին եւ գեղին մէջտեղը մեռուն մը շինել, որ ամենեւին գեղին եւ անոր Պանուր գետին հետ հաղորդութիւն չունենան։ Դաշնակիցը, եւ գլխաւորապէս Ռուսաստան եւ Անգլիա ասոր բան յանձն չեն առնուր եւ կը պնդեն թէ Պոլկրատ քաղաքը

* Պոլկրատի խնդիրը, որն որ սերութիւնց մէջ, ոչչափ ամենահամաձայնութիւն պատճառ եղաւ։ Ռուսաց մէջ հնարագիտութիւնն ծագած է Փորիզի գեղագիտաժողովին մէջ։ Պեկ տարուայնի սահմանաց կարգի դրուելուն խնդիրը։ Ռուսաց շնորհ մեկ աշխարհագրագէտ սահմանին վրայ որոշեցուցաւ որուն մէջ միայն Պոլկրատ գեղը նշանակուած էր։ որն որ Պանուրի եկեղեցին բանական հնարագիտութիւն ունենալով, ժողովքն որոշեց որ նոր սահմանն ան գեղին հարաւային կողմն քաշուի։ Բայց երբ որ սահմանիներուն գիծն արդէն հաստատ մնաց որ գարձակալները նոր տեղերն անցան, գեղերին, ուրիշ Պոլկրատ տեղատեղ քաղաքի մ'ալ փոքր էլայրոյ յանձն անմիջապէս բոլոր որն որ Դանուրի հետ հաղորդութիւն ունի։ Հիմա Ռուսաց կ'ուզեն որ սահմանն ան քաղաքին հարաւային կողմն քաշուի եւ չէ թէ Պոլկրատ գեղին հարաւային կողմն։ Բայց գաղտնիքը յանձն չեն առնուր, գրագիտաւոր սարսափ թերեւ փոխանակին չեն հանիր, որն որ է Ռուսաստան Դանուրի հարեւանին բոլորովին հեռացնել։

Մոլատիայի թիւ տրուի, ու սահմանագիծը պոլկրատ գեղին քովէն քաշուի։ Յայտնի կը տեսնուի որ վիրջին ժամանակներս Ռուսք իրենց յանձն առած պարտաւորութիւններէն ազատելու ճիգ մը կ'ընեն։

— Ռուսաց կառավարութիւնը ձիաւորաց գրդին ըրած կարգադրութիւնն պէս նոր կարգադրութիւն մ'ալ չենթակայ թեղանօթաձիգներուն ըրաւ, եւ անոնց թիւը նոր գնդերով ուեցուց։

— Փարիզէն գրուած լրոյ մը նայելով՝ մնաւոր Ռուսաց եւ Գաղղիայի մէջ վատառակամութեան գաղիներ մը պիտի՝ հաստատուի, որուն պայմանները գաղղիական առուստրին շատ շահաւոր են։ Ասով գլխաւորապէս Գաղղիայէն եկած շուխայի, մետաքսեղէնի եւ արուեստ գործուածներուն մաքսը շատ պիտի՝ նուազի։

— Ռուսաց պոլիտիական ծոցին մէջ շինելու նոր սիրուելուն վրայ, նոյն կողմերն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը գրեն։ Վերջին պատերազմ ցուցուց թէ Սիլիստրայի ծովեղերքը շատ ամրութիւնց կարօտ թիւն ունի, եւ թէ իր հիմնական վիճակին մէջ կրնայ զիւրաւ ծովական յարձակում մը կրել։ Նոր համար նոյնատեղաց կառավարին հրաման դնաց որ մանաւոր քննութիւն մ'ընեն եւ ամէն պատերազմական եւ բերդ շինելու յարմար դիրքերը կատարելութեան ծանուցանեն։ Նաեւ կայսեր Գիմնասիոն ըրած ճամբորդութեան վախճանն ալ ան էր, որմէ անմիջապէս եռեր Պարգէս կղզեաց վրայ նոր բերդ մը շինելու հրաման գնաց, որն որ Պոսֆորուսին առջեւ պիտի՝ բանէ։ (Պոսֆորուսին բերդը դարձակեալ կործանեցին, եւ Փարիզի ժողովքին մէջ որոշեցին որ նորէն չշինուի)։ Հիմա կառավարութիւնը նորէն հինգ բերդ եւ պատերազմական նաւահանգիստ ալ կ'ուզէ շինել, որոնց տեղերն արդէն որոշած է։

— Ռուսական գրուած թուղթ մը հետեւեալ գէպքը կը պատմէ։ Ինչպէս յայտնի է Ռուսական վանականաց ժողովքը թարգմանութեան հանդիսին առնելը նոյն քաղաքը գտնուող պաշտօնական կանոնները կոչունք մ'ըրաւ։ Որոշեալ օրը վանականաց մէջէն 30 հոգի տեղացին տեղն եկան որ եկող հիւրերուն ընդունելութիւն ընեն։ Երբ որ Ռուսական զինուորական կառավարն ան վանականաց հոն գալուն պատճառն իմացաւ, կարգ կեղրոյ մը ըրաւ անոնց թիւ 30 կոչնաւորը առանց շատ է, 7 հոգի միայն հոս մնացէք եւ միւսներն իրենց տեղն երթան։ Բիւ մը ետքը կոյսերն ալ կոչունքին որոշն եկաւ եւ վանականաց թեւոյն քիչութիւնն աչքին գարնելով՝ պատճառն հարցուց եւ տեղեկացաւ։ Երկրորդ օրը զինուորական կառավարին հրամանագիր մը իրկելով իմացուց որ ան 23 եռ խրկուած վանականները կայսերական տեղանի հրաւիրուած են, առելցնելով միանգամայն թէ շատ կը ցաւիմ որ դիրկ ալ չեմ կրնար անոնց հետ հրաւիրել, որովհետեւ այնպիսի անձանց տեղանիկց ելլալն հրամանոցն տեղոյն չէ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

Կոնստանդինոս ամսոյս 1ին կը գրեն։ Շաբաթի տաճիկ բնակիչները կանոնաւոր գրաց դեմ դատաստանութիւն մը նիւմելով՝ մեղադրեցին եւ դատեցին ըրած էին որ յանկարծ բերդերուն վրայ յարձակին եւ զգաչան սարսափն անանց մէջը գլուխնուած զէնքերուն ու ռազմամթերքը ժողովրդեան յանձնելու։ Բայց մեղադրեցին մէկին ան խորհուրդը փաշային իմացուցաւ, որն որ չարեաց առջեւն առնելու համար գաղտնիքներուն գլխաւորներն 16 հոգի սեղանի հրաւիրեց եւ զամենը բանեց դասանդնուզորդս իրկեց։ Ասով մեծ արիւնհեղութեան մ'առջեւն առաւ։

— Կրպենիրէն եւ ծովեղերքէն եկած լուրն երկրաշարժին առաջ ալեանցներուն վրայ տեղեկութիւններ կան։ Ամէն տեղէն ալեաց վերա կրպը գրեան է, որ շարժը 4½ բարձ ուներ է։ Հերակլիան քաղաքին 3 քառորդ մասը բարդուեցաւ առաջակ գարձեր, իսկ ինացած մասին մէջ միայն 28 տան ամենաս մնացեր է։ Մինչեւ հիմա աւերակներուն տակէն 1970 մարդ հաներ են։ Բարդ կրպը ան մէջ երկրաշարժէն պատճառած վնասը 250 միլիոն սամանեան գրանան կը հաշուի։ Ռեթիմոն կրպը ալ եղած վնասներն ալ սոսկալի շատ են, կարծուած անձերուն թիւը 3000ի կը հասնի, իսկ գրամական վնասը 40—50 միլիոն դահեկանի։

— Եգիպտոսի երկրամասերուն շինութեան պատասխանութիւնները մեծ փութով յառաջ կերթան, իր ուղղութեան գիծն արդէն որոշուած է։ Երկրամասերուն հին Սեկեսիա քաղաքն տեղն պիտի՝ սկսի եւ մինչեւ Լիբիան եկեղեցը պիտի՝ հասնի, ան մասին շինութիւնը լրմնաբեր պիտի՝ երթայ մասը պիտի՝ սկսուի, որուն միջոցն Եգիպտոսն Պարսատ է, եւ Եարն անկէ

միջն։ Պարսից ծովածոցը պիտի հասնի։ Շինողները կը ջանան որ հինգ տարուան մէջ ամբողջ լմընցնեն։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՔԱՆԱՅՔԱՅԱՆ

ԺԱՐԴԿԱՅԻՆ ԼԻԶՈՒԻՆ

ԹՈՂԹԱՅԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑԻՆ ՄԻՈՒԹԵՆՆ ՈՒ ԲՈԼՈՐՏԱՑԻՆ

Ե Ի

ԱԶԳԱՑԻՆ ԼԵԶՈՒԱՅ ԶԱՐԳԱ

ՔՆՆԻԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ ԸՆԴ

2. Լուսիբական պատմութիւնն ու խօսքին իրին ու եղածին հնչակը նոյն ժամանակին նկատմամբ ամէն տարբերութիւն կը փարատէ. միայն կը մնայ մէկ քննել, իմէ Այ՝ ինչ-որ նախնիներէն յաջորդ է կարծուած, ի՞նչ ո՞ր ինչպէս նը. ն իմ՝ մէկ ընդհանուր լեզուին մէջ ինչ փոխուելն է։ Ամէն բանէն առաջ քննելու կարօտ ա՛ մեր թէ ապրելու ամէն մարդոց ները փոխուելն, անանկ որ աշխարհին շինութեան առէնն որչափ բաժանուած ցեղեր կամ գլխաւոր ընտանիք կային՝ այնչափ ալ հիմնական կամ բարդուելն նոր լեզուներ գալու եկան։ Չէ՝ նէ՝ խառնակութիւնն ու փոխուելիւնն եւ այլակերպութիւնը միայն լեզուաց կերպական մասին վրայ եղաւ կամ խոսքերուն կերպական տարբերութիւն կամ ձեւերու այլեւայլութիւն պատճառեց, իբր թէ մի եւ նոյն լեզուին այլ եւ այլ բարբառներ (սիալէքդ) դուրս եկան։ Առաջինը, այսինքն բարդուելն այլ եւ այլ (մէկզմէկ հաւասարի ասբեր) լեզուներ գուրս եկելը կարելի չէ. վասն զի թէ որ ասանկ եղած ըլլայ՝ աշխարհքիս վրայ դանուող ամէն մարդ լեզուներուն մէջ տեսնուած ազգակցութիւնն ու (իրենց նախնեաց կողապարին) արմատական նմանութիւնն, ինչպէս հնուտ լեզուագէտները կը գտանեն, չէր կրնար ըլլալ։ Երկրորդն, այսինքն այն նախնեաց լեզուին խառնակութիւնէն միայն այլ եւ այլ բարբառներ դուրս եկելն ալ չենք կրնար ասել, որով հետեւ այլեւայլութիւնն ու տարբերութիւնը լեզուին ներսն ու կողմանէն կամ յոլովնուածին մէջ թափանցած ըլլալը յայտնի է։

Այս ասանկ գտնելէն ու վերը (Գ. Բ. Ն.) մարդկային նախաւոր լեզուին հնչողականը վրայ գրածներս հոս յիշեցնելէն հապը՝ Բաբելոնի աշտարակին շինութեան առեն Աստուծոյ հրամանաւն եղած լեզուի խառնակութիւնը հաւանականաբար մեկնելու համար կ'ըսենք՝ որ առաջնորդներն պատիժը նոր առաջին ու անմիջապէս մարդուն խօսելու գործարանները վրայ չենք, հապա մարդկերէն մարին կամ հոգւոյն վրայ, որուն անարդեն հպարտութիւնն անանկ պատժոյ մը արժանի եղաւ։ Աստուած իրեն գէմ "միաբանութիւն չարիացոյ, մնացեալ մարդկան լեզուին ամբողջութեան հոգեկան ընդհանուր ուսումնութիւնը մէկէն ի մէկ մինեցուց ու ծածկեց, իրենցմէ սկզբնական նկատողութիւնը ու մնացեալ պայծառ առնութիւններն առնելով, որուն պայծառ գիտութիւնը՝ մարդկան շատոնցմէ այլ եւ այլ ցեղերու մեղանչականութիւն օրէ որ ուսեցան գուցէ լեզուին ընդհանուր խառնակութիւնէն առաջ որպէն նուազկու. եւ ակարանալու սկսած էր։ Անկից հարկաւորապէս յառաջ եկող հետեւութիւնն ա՛ եղաւ՝ որ լեզուին այն ազգու. ոգեղիգ գործարարաւոր ամբողջութիւնը շատ մը հին բառերու արմատներուն կամ բաղադրութեան մասնական նշանակութիւններուն փոխուելու կամ ցրուելու, առանք ալ զանազան կերպիր. գործածուելով՝ ի հարկէ մէկ մարդուն խառնաբ մէկալը չէր հասկնար, ուստիր լեզուին շփոթութիւնն ու խառնակութիւնը հետեւեցաւ։ Բակայն բառերու բաղադրութեան շատ մասնաւոր կարողութիւն իրենց ճիւղիրուն մէկ մասամբ կերպարանքն նոյն մնացին։ Բայց լեզուին ամբողջին կամ բարդանալին կարգադրութիւնն ու մէկ տեսութեամբ նկատուելու կարարերութիւնը չմնաց. ուստի հետ նաեւ մասնաւոր հնչիւններուն իրր ամբողջին գործարանական մասանց նշանակութիւնն ալ կորսուեցաւ։ Ասանկով մարդկերէն լեզուն հարարաւոր ու անաւարտ փոփոխութիւններու ենթակայ եղաւ։ Դիտաւորապէս այն նախաւոր ամենատարբ լեզուն հիշ մը պարզ շփոթելն ետքը՝ մարդկան լեզուն հինգ ու բազմ ու կործանած արանչի արանաւորներն կերարուածի մը կը նմանի, որուն առանձին մասերը ժանգոտ ու բորբոսած ալ ըլլան՝ իրենց ամբողջին չտարբերութիւնը ու մայելութիւնը կերպով մը կը յայտնեն։ Սակայն տարբ ալ մարդկան հիմնական լեզուն ընդհանրապէս դաշնակաւոր ամբողջ մը չեսանուիր։ Չէ՝ նէ միայն այլ եւ այլ ու իրարամէ տարբեր ու հեռու լեզուներու բաժնուած է, հապա նաեւ նոյն իսկ այլ եւ այլ լեզուներու մէջ, որոնք բնութիւնէ առնուած քիչ հնչիւններ ունին, (ինչպէս մեր լեզուին մէջ, ս, ռ, բ, ճ, ղ, ծ, ֆ եւ այլն,) միայն այլ եւ այլ ուժանցմունքներու գումար մը, սիզբնական ու յանգական մասնիկներով շինուած բարդութիւններ կը տեսնուին, որոնց նշանակութիւնները դժուարաւ ու բան մասին միայն կրնան ճանչցուիլ ու գտնուիլ։ Մէկ խօսքով՝ ընտրեալ ներքին յօրինուածութեան ու գործարանաւորութեան մը միայն մասնաւոր հետքերը կը նշմարուին։ Ուստի եւ հիմնական մարդկային լեզուն այն սկիզբին խառնուածներն ու բան երեւելի մասին կրնաւորելու դրաշմը կը կրէ՝ որն որ ամէն մասանցն ա՛ հաւասարակ կենդանութիւն կու տար, նաեւ նախաւոր լեզուին միութիւնն ու բարձրագոյն հոգեկան կենդանութիւնը կնքը կը պահէ, որով մէկ լեզուին խառնակութիւնամբ ուրուեցուն կամ բաժին բաժին ըլլալն միայնութիւն կու տայ։

3. Մարդկային լեզուն ասանկ խառնակուելէն ու փոփոխուելէն ետքն՝ իր մէջը՝ սուրբ Գրքին խոսքերուն նայելով՝ մասնաւոր կարգ մը ու այլ եւ այլ ճիւղեր մնան՝ այսի երեք որդւոցն այլ եւ այլ ցեղեր ու ետքն ալ ազգերու բաժնուելուն համեմատ։ Դէնդոց գրքին տասներորդ գլխուն մէջ կը գրէ Մովսէս՝ որ Յաբեթիայ որդիքը կամ թոռունքն՝ ինչպէս նաեւ Քամայ թոռունքն ալ՝ երան ցրուելան երկրին վրայ զատ զատ կողմեր, ամէն մէկն էր ըստ-ի ու իր տոհմին կամ ազգին համաձայն. Պերաբանելիր ըստ ըստ-ս յազգս իւրեանց եւ ի տոհմն իւրեանց։ Ուրեմն ամէն ազգեան գլխաւոր ցեղին կամ արմատին ու անունի՝ իրարամէ զատուելով զատ զեղ ու ետքն ազգ ըլլալուն համաձայն՝ իրենց լեզուն ալ մասնաւոր ամբողջութիւն մը կազմելով՝ ամէն մէկն իր առանձին լեզուն ունեցաւ։ Ու սա լեզուներուն ամէն մէկն (որովհետեւ անիկա խոսող մարդկան միտքն անիկա լսող համակամանայ ինչ կը յօրինէր), ամէն մէկ ցեղին բազդին կամ հանգամանաց, ապրելու կերպին, տեղւոյն եւ ուրիշ ազդեցութիւն ընող հոգեկան ու ֆիզիքական որպիսութեանց գրոշմն իր վրայ կը յայտնէր։ Այսու ամենայնիւ պէտք էր որ առ՝ մէկ արմատէ եղած՝ այլ եւ այլ ցեղերու լեզուները նախաւոր մէկ լեզուին մասցորդներն իրր իրենց հնչեցին ապրելքն՝ որչափ որ գլխաւոր խառնակութեան առեն Արարչին կամքը իսոր առած էր՝ թեպէտ եւ զանազան անուանակ փոփոխութեամբ ու այլ եւ այլ կերպարանքներու ատակ իրենց մէջ պահէին։ Ու բանիս վրայ կամ ապացոյց կրնանք բերել այն մնացորդութեան արժանի ու մարդկեղէն լեզուին պատմութեանը համարշաւնչանաւոր պարագան՝ որ բառերու գտնութիւնն որչափ առելի խարուսկ ու հիմնական կերպով յառաջ կը սարուի հասարակորէն այնչափ աւելի գիւրաւ մէկ լեզուն ուրիշ լեզուի մը կամ ուրիշ լեզուներու մէջ կը մնոնուի, որովհետեւ ամէնքն ալ իրենց ոկզբնական արմատին հետքերն իրենց մէջը կը բռնած պահեն, եւ հիմնական քննութիւնը կրնայ այն հետքերուն նմանութիւնը գտնել ու իրարու հետ համեմատել։

4. Երբ որ հինգ մը մարդկային ազգը զանազան ցեղեր բաժնուելով անանց ամէն մէկն իր յատուկ լեզուն ունեցաւ, անկից ետքն ալ լեզուներն ազգաց անանկ սեպհականութիւններն ու ձիրքերն եղան, որ իրենց եւ իրենց մէջ քանի մը փոփոխութիւններ մտնելով՝ քիչ մը պակաս ալ ըլլան՝ չեն կրնար եղծիչ ժամանակին պարագայից ու արարքին արտաքոյց ազդեցութիւնամբը բոլորովին կորսուիլ անհետ ըլլալ։ Հապա իրենց դպրութիւնը կը պահեն։ Եւ ինչպէս որ ամէն մայր լեզուները մէկ նախաւոր ընդհանուր լեզուէն դուրս եղած ըլլալով՝ վերը բացատրեցինք համեմատ՝ ամէնքն ալ իրենց մէջ անոր հետքերը կը պահեն, ասանկ ալ այսի երեք որդւոյ երեք մեծ ցեղեր բաժնուելէն երեք սեւակ լեզուաց խառնիլը կամ ազգատոհմերն (ֆամիլն) որ է սեմական, համական, ա՛ յաբեթական լեզուաց ազգատոհմերը կազմուելն ետքն, ասանց ամէն մէկուն ցեղերից լեզուները ժամանակներ անցնելով այլայլութիւններ կրած ալ են նէ՝ իրենց գլխաւոր լեզուին տարբերն ու գլխաւոր կերպարանքն ամենեին չեն կորսուցած։ Օրինակ մը բերենք. աշխարհքիս վրայ հիմակ գտնուող լեզուներուն վրայ՝ ու դարուս մէջ եղած հանմանական ճիշդ դիտութիւնները՝ յաբեթեան ցեղերու կամ Բաբելի ցեղէն յառաջ եկած ազգերու լեզուաց համար մի եւ նոյն սկիզբէ ըլլալին ու իրարու հետ սերտ ազգակցութիւնն ունենալին հաստատուն պատճառներով ցուցցին. եւ յայտնի ըրին՝ որ Ռանաբրիտ կամ հին Հնդկաց, Հայոց, Պարսից կամ Մարաց, Կելտաց, Գերմանացւոց, Սլաւաց, Յունաց, Լատինաց, Եւրոսկայոց ու Լիբիկեցւոց (ինչպէս ուրիշ քանի մը ազգաց ալ.) լեզուները մի եւ նոյն լեզուի ճիւղեր կամ ծնունդներ են, եւ այս լեզուներուն իրր հաստատակաց կամ գլխաւոր սկիզբ՝ շատերը Ռանաբրիտ լեզուն կը դնեն, անիկա անունց մայր կոչելով, որովհետեւ աշխարհքիս վրայ հիմայ դտնուող լեզուներուն մէջէն միայն սա լեզուին մէջ ամենէն աւելի բոլոր յաբեթեան ցեղերու լեզուաց տարբերները կը բռնանդակին։

5. Այս յաբեթեան լեզուաց բռնանդակութիւնն ու հաստատակ Հնդկական կամ Հնդկայն-Եւրոպական կամ Հնդկայն-Գերմանական կ'անուանի։ Այս բռնանդակութիւնը կամ մեծ ազգատոհմը Յաբեթին որդւոցմէ յառաջ եկած տասնուչորս ցեղերուն կամ ժողովուրդներուն, որոնք Ծննդոց գրքին տասներորդ գլխուն մէջ կը յիշուին, տասնեւերկու հատը՝ ըստ հմուտ քննչաց՝ իր մէջը կը պարունակէ, այսինքն, Գամերն՝ Գամիրք կամ Կապադովկացիները, ըստ ոմանց՝ նաեւ Սիմերացիները.

Ասքանազն՝ Ասքերը, որ են Գերմանացիք.

Բիբաթն՝ Կեղտերը.

Թորգոմն՝ Հայերը (Թորգոմայիք).

Մագովգն՝ Սկիւթացիները կամ Գրուանները.

Մադայն՝ Մարերը (Մեդացիներն) ու Պարսիկները.

Յաւանն՝ Յոնիացիները կամ Յոյները.

Եղիսայն՝ Իտալացիները.

Թարսիսն՝ Դիւրենացիները.

Կիտիմն՝ (որ ըստ մեր հիպոթմատեանի հոս ու Ա. Մոյզ. Ա. Է. Կիտացիք կը գրուի.) Մակեդոնացիներն ըստ ոմանց նաեւ Կարթագինեալներ.

Դոդանիմն՝ (որ ըստ մեր հիարգմանութեան հոս՝ ինչպէս նաեւ Ա. Մոյզ. Ա. Է. Հռոդացիք կամ՝ Հռոդացիք կը գրուի, ուսկից ոմանք Հռոդոնի բնակիչք՝ ոմանք ալ Հռոդանոսի եղերաց ազգը յառաջ կը բերեն.) Լիբիկեցիները.

Թիրասն՝ Թրակացիները։

Խնդրելիք ուսումնութիւն ինչպէս նաեւ դիտած փափաքանիս մեղի չենթերթ հոս առանձինն գրել իմ ինչպէս սա ամէն նաեւ ուրիշ քանի մը յաբեթեան սերունդներու մի եւ նոյն հայրենիքէն կամ միջակետէն որ է Ասիայն եղած ըստ իրենց ցեղիցն Ասիայի եւ Եւրոպայի զանազան կողմերը ցրուած՝ այլ եւ այլ լեզուներով հաստատուած են, բայց միշտ այն բաժանեալ լեզուաց մէջ իրենց գլխաւոր լեզուին տարբերները յատնի ապացուցութեամբ պահած են։ Ասոր ճաշակ մը տալու. հոմար հոս սա լեզուներուն շատերէն հաղարաւոր բառեր կրնայինք յառաջ բերել, բայց պատշաճ ու բաւական կը սեպենք միայն մէկ քանի հատին գլխաւոր իմաստին անուններն իրր օրինակ ապիւսակի մը մէջ հոս դնել։

Հայ.	Յունաց.	Զրադ.	Պարսկ.	Ցոյն.	Լատին.	Լիթուան.	Սլաւ.	Գոթական.	Հին Գերմ.	Գերմ.	Կիմրաց.	Կոպտ.
Մի (Մէն, Եր. Եր. Մեր. Մեկ.)	Էս.	Էվ.	Էէք.	Իս, Միա. Լն.	Ունուս. Ունա, Ունում.	Վիենաս.	Էնտին.	Ամա.	Էյն.	Էյնս. (Էնին)	Ուն.	Ուեան.
Երկու.	Տուս.	Տուաս.	Տիս.	Տիս.	Տուս.	Տու.	Տվի.	Դվոմ.	Զվէյն.	Տվոյ.	Տաս.	Տաս.
Երեք.	Դրի.	Թրի.	Սէ.	Դրիս.	Դրիս.	Դրյա.	Դրի.	Թրէիս.	Տրի.	Տրոյ.	Դրի.	Դրի.
Չորս. (Քառս.)	Չդրուս.	Չդրուս.	Չէ՝դրուս.	Դրիսաս.	Կուատրու.	Կեթուրի.	Չետիրի.	Ֆիտուր.	Ֆիր.	Ֆիր.	Բէտուար.	Բէտար.
Հինգ.	Բանդրան.	Բանդրան.	Թէնդ.	Թէնդրէ.	Գրանդ.	Բէնդրի.	Բյաստ.	Ֆիմֆ.	Ֆինֆ.	Ֆինֆ.	Բուտմ.	Բեմ.
Վեց. (Վէշ.)	Շաս.	Յուսուս.	Շէշ.	Սէքս.	Սէքս.	Շէշի.	Շէստ.	Սայքս.	Սէքս.	Սէքս.	Խուէշ.	Խուեշ.
Եւթն.	Եպտամն.	Հաֆտամն.	Հաֆթ.	Սէպտեմ.	Սէպտեմ.	Սէպտինի.	Սէմ.	Սիբուն.	Սիբուն.	Սիբուն.	Սէյթի.	Սէթիզ.
Ութ.	Ոգդոն.	Ոգդոն.	Հաշդ.	Օգդո.	Օգդո.	Աշտունի.	Օսմ.	Ակտար.	Ակտօ.	Ակտ.	Ուիթի.	Ուիզ.
Ինն.	Նենդեն.	Նենդեն.	Նոհ.	Էնէմ.	Նոնմ.	Դեվինի.	Դեվյատ.	Նիուն.	Նիուն.	Նայն.	Նաուզ.	Նաու.
Տասն. (Մեսուտ...)	Տասսան.	Տասսան.	Տեհ.	Դեքս.	Դեքս.	Դեշիմտ.	Դեսյատ.	Տիգիհան.	Զեհ հան.	Զեն.	Տէգ.	Տեք.

[1] Մինչեւ հիմակ եղած միջոց գնուածներով լեզուագէտներն առ. Հատորակ 800 գլխաւոր լեզուներ ու. իրր 5000 ամանդեալ լեզուներ կամ բարբառներ (գիալէքդ) կը հաշուեն։ Եւ սա է գտնելն 53 հատը Եւրոպայ, 115ը Ասիոյ, 46. 117 Աֆրիկոյ, 153ը Ամերիկայ մասնաբաժանեալ, իսկ 122ը Ամերիկայի մէջ կը իրատարեն։

[2] Տես Գիրքեր. Պարսկ. Հ. Յոհան. Ա. Գրամաթիկան. Հատ. Ա. էջ 16։

Աստուծոյ նմանութիւնը կամ ազգակցութիւնը մեր ի վերոյ մատնադրութեամբ մ՚ալ յայտնի կ՚երևայ որ խորունկ լեզուագէտ չըլլոցդ ալ կը տեսնէ. բայց լծորդ կամ իրարու տեղ գրուած ու իրար փոխանակող նշանագրերուն մոռցիր ու տեղեակ ըլլոցդ՝ ասոնք իմաստական անուններուն, ինչպէս նաև անհամար հասարակ անուններուն ասոր լեզուագիտութիւնի մէջ գրեթէ նոյնահնչիւն է. նոյնանշան ըլլալը տեսնելով՝ անոնց ապացոյցներուն վրայ կենալ հարմարութիւ: Ա՝ հնարաբերական՝ ու լեզուագիտութեան մէջ խորունկ գիտցողութեան արժանի՝ նիւթին վրայ ուրիշ ասելի մէջ մեր ուսումնասիրոյ գուցէ ճաշակ մը տալու փորձ ընենք, ուր եւ Սանսքրիտ ու Հայ լեզուաց նմանութեան օրինակները գնենք:

6. Որովհետեւ լեզուաց խառնակութիւնն՝ ինչպէս ծանուցինք՝ Աստուծոյ հրամանաւն ապականեալ մարդկան համար հագեւոր պատիժ մըն էր, անոր համար առ պատիժը հարկադրագոյն ամէն մեկ ցեղին ապականութիւնը կամ՝ Աստուծոյ դէմ ապստամբելուն հատիմատ սատակի կամ՝ նուազ ոչնչա էր որ ըլլար. այս ինքն՝ որ ցեղն որ աւելի ապականեալ բարը ունէր, այնչափ աւելի ցրուեցաւ. ու իր լեզուն միշտ աւելի խառնակելով՝ աւելի բազմաձիւ լեզուներու բաժնուեցաւ: Ա՝ կատարիս մէջ նշանաւոր եղաւ. Քամայ ցեղն, որն որ խիստ շատ ճիւղեր բաժնուած է, որոնց լեզուներուն արմատը կը գտնեն բայց լեզուագիտները հիմնակուան Ոմկիտանեայի (Ասատալեայի), Ամիրիկեի ու Ամերիկայի բազմաձիւ բարբառներուն մէջ: Իսկ ասոր ներքեւ՝ Սեմայ ցեղն այնչափ չտարականելով՝ իր լեզուն ալ այնչափ շրջագրեցաւ կամ շատ չխառնակեցաւ ու շատ ճիւղերու չբաժնուեցաւ: Այնպէս եւ Յաբեթայ ցեղին լեզուն քամեանց լեզուին չափ չբաժնուեցաւ՝:

Իսկ իմ ասելիք բան մարդկային ուսումն լեզուն գտնել նոյ կլլալու պահիկ իմ չէ, ենք իմ հիմակուան մարդ լեզուներուն որն ասոր ամենէն աւելի նման է, կամ թէ որոնց մէջ ասոր դրբխառնուր տարրերն ամփոփ մնացած են՝ ասիկա մենչեւ հիմակ անորոշ խնդիր մը կը սեպուի, ու կարծենք որ չիկրնար ալ ճշգիւ որոշուիլ: Սմանք դրախտին տեղին ու նոյն ատապանին կենցաղ լեռներն պատճառ առնելով՝ մեր հայերէն լեզուն պատշաճ կը կենան: Իսկ ոմանք Սեմայ ցեղին նոյն հետ մնալը պատճառ առնելով ու նոյն միջոցներ հետ գործածելով՝ կամ գոնէ ասոր մէջ քիչ ապականութիւն մնած կարծելով՝ սեմական լեզուաց մէջը, առաջ՝ լապէս՝ Եբրայեցերէնն աշխարհքիս նախաւոր լեզուին հետ նոյն կը համարին: Հնոց մէջ առ կարծիքին հետեւողներ շատ կան: Նոյն կարծիքն ունի մեր ազգային մատենագիրներուն մէջէն Թովմա վարդապետ Արծրունի պատմիչը[2]: Իսկ Վարդան մեկնիչ ու պատմագիր՝ լեզուաց բաժանման առնը խօսուած մարդկային ցեղ համար լեզուն քաղդէացերէնը գնելով՝ կը համարի եւ անիկա Եբրայեցի ցեղին մէջ (որ Յեմայ Արփաքսադ որդւոյն եղեռն ու Եբրայեցոյ ինչպէս նաեւ Քաղդէացւոց նախահայրն էր.) անկորուստ մնաց[3]: Բայց՝ ինչպէս ըսինք առ ինդրոյն որոշումն իր անհնարին սեպուելով հիմակ խմաստուն լեզուագէտներն ասոր վրայ զգուշութիւն չեն ըներ, եւ առ հատուկ կը գնեն որ ան առաջին լեզուն բարբառելն կորսուած է:

Պէտրոս Շարաբխան:

ՍԱՏԵՊԱԼԱՊԵՍ

Ընդմի գիւ մը: Աս օրերս Գաղղիայի Պրիսար քաղաքին մէջ զանազան տեսակ անասուններու ժողովրդեան տեսութեան համար բերուած ըլլալով՝ անոնց մէջէն Եբրեերէնին մէջն ալ գիրք մին էր, այն որ մեծ փոկարանի մը մէջ պոնդակի մը բակին կամ՝ հրապարակին մէջ գրուած էր: Կ՚երևայ որ պահապանը ասոր իրիկուան կեր-

[1] Թոնդրեա եւ լեզուներն ինչպէս ըսինք՝ դպին երբեք արտասանը դիտուս որ ցեղերուն հնութեան երբեք իրարու, տարբեր կրնան ապստամբելու իր բաժնուելն, տեսնան, բաժնուն ու յարեխեան կամ Հնդկայեն-Եւրոպայեան տարբերն Հնդեան բնութիւնին ու լեզու ապէսներն առ Եւրոպ գարուն մէջ անուն՝ մանաւանդ տեսնան ու յարեխեան լեզուներուն ազգատոհմերուն մէջ իրարու հետ ունեցին ազգակցութիւն կը գտնեն: Ա՝ մասին մէջ գրեալ արտասանն ու առաջին արխատարն ու գրուն եւրաս տնուտանի լեզու ապէս՝ Լեխիտա, որն որ կը գնէ թէ ասա երկու գրեալ լեզուաց ազգատոհմերն իրարու. Հանմանուելու՝ իրենց ապգակցութիւնը գտնելու միջնորդ. կրնայ տեղուիլ ու առնուիլ Կապատաց (Խազարաց) լեզուն՝ իր մէջը գտնուելով շատ մը բերանուանական ձեւերուն ու մնացուց բաներ հանդարտ մնացուցը միջնորդութիւնը: Ա՝ նիւթին վրայ տեղատուած է խմնատուց մէջ առանձին մնացորդներուն ու քննութիւններ ըլլալու, որոնց գանելն ի հարկէ ասա մնացին վրայ ալ որոշ միտ մը կը գտնէ:

[2] Ի Պատմ. Լէջ 22: Պարտի գիտելի է մեզ բարբառն ասասանցն Եբրայեցի լեզու:

[3] Դեռ իմ է որ է լեզուն, յորմէ բազմանիցս. Քաղդէացիքն ի՝ ոչ մեռաց առ Եբրայս: Լիմեն, ՃԱ. Գ. Դրն: Իսկ իր պատմագրութիւնն մէջ միայն ասանկ կ՚ըսէ. «Ա՝ ամենեն լեզուն մեռաց առ Եբրայս»:

բակուրը մոռցած էր. ուստի փիղը կէս գիշերին ելաւ. ու փայտէ փակագակով մը գոցուած դուռը բանալով դուրս ելաւ. ու բակին մէջ ասդին անդին պտտուելէն ետքը ձողաբարձներէ կախուած խաղողենիներուն ալեկ ջարդ մը տուաւ. բայց աս քանի մը ողկոյզները փիղն մը համար՝ մանուանդ անոմի փիղն համար ինչ էին: Պատակիր զողը իր ընթերցիրին անպատանութիւնը գտալով՝ հիմնելը վեր ունենալով պատին վրայէն անցին երկնցաց ու պարտէզի մը հատ ուաւ: Նոյն պարտէզը էրկու. գոներով ապէկ գոցուած էր. բայց այսպիսի փիղի մը առջեւ բան մը չէր. մեկ հրմիլիմ հարուածով երկու գոներն ալ մեկէն բացուեցան ու մեր գիշերաշրջիկը ինքզինք պարտէզի մը մէջ գտաւ, որն որ պտուղներով ու ընդեղէններով պատրաստուած էր. բրած խնջոյքին մնացորդաց պատրաստուածները իրեն միայն ծանոթ ըլլալով՝ սեղանը սրբեց մնացորդաց ու նորէն բակը գոցեցաւ ու գոներն ալ նորէն զգուշութեամբ գոցելով՝ կիրածը մարսելու համար բակին մէջ վեր վար քալելու սկսաւ: Նոյն ատեն հավ մը խոհոնցի մը հոտով իր հոտառութիւնը գրգռեց. փիղը չիրցաւ. ղէմ դնել. երկայն գաւիթի մը դուռը բացաւ. ու հոտառութեան գրգռումնէն ուստիներգ առնելով՝ գտաւ ատանի մը քովն հոտաւ: Որենչ հիմա անանկ կը կարծուէր որ փիղերը խոտակեր են, բայց կ՚երևայ թէ քաղաքակրթութեան յառաջացումը գերնէք ամենակեր ըսեր է: Տիրոջ մը նոխանաշին համար պատրաստուած ուտելիքը մը իր սառած հիւթին մէջ աղաւոր պատկած կը կենար. փիղը կափարիչը վերցնելով՝ սագը իր ջուրովը մէկտեղ մեկ շունչով ու պատառով անբնութեամբ ըսաւ. ասոր վրայ քանի մը ուրիշ ամուշտահոմ բաներ ալ իր երկրորդ սեղանին ապրանքները (էրիկ) կազմելէն ետեւ՝ մէ ուրիշ բան մը չպանելով անդամը՝ որ մինչեւ հիմա մկան մը պէս լրիկ մնալիկ կը գործէր, նեղս առնելով սկսաւ. գժոխային ազմուկ մը փլցնել: Ասիկա շատ տեղ քալած ըլլալով՝ մեծ ու փոքր ասուր խնջոյքներու փորձած ու տեսած պիսի ըլլայ թէ ինչպէս ադէկ մը ուտելէն ու խմելէն ետեւ սկաւառակ, շիշ ու գաւաթ կը խորտակին կը ջախջախին. եւ կարծելով որ ինքն ալ նոյնպէս ընելու իրաւունք ունի՝ ատ, պատ, գնուկ, սկաւառակ ամենը սկսաւ ոտքին տակը մեջ խեղդել: Ա՝ ազնուական պանդոկապան է արիւնցաւ. ու խոհանոց վազեց. տեսնելով փիղը՝ որն որ նոյն ատեն իր խնջոյքին վերջ մը տալու համար զարհուրելի այլանդակ կաքաւով մը զբաղած էր, ապշեցաւ. վերայ ու խեղճ գլխուն մնացած քանի մը մնալորը վերը տնկուելով փախչելու ապահովութենէն ու սկսաւ օգնութիւն մարդ կանչել ու. բոլոր բակը վազնաւոնով մը լցուեցաւ, մինչեւ որ փղապանը վրայ դալով ու ուսին կոմ մը ձեռքը առած անկոչ լաղմնկանին հանդիսին վերջ մը տուաւ:

ԱՔԵՆԻՆ ԱՔ ՅԵՐԳԵՐ

Ընթ–
Որ քորով, ո՞ր, ո՞վ ցերեւ:
Տերթ–
Քի հարցաներ գիս, Ամրեւ:
Ընթ–
Իր նամիրոգ, դանա անցաւար:
Տերթ–
Գուն տանանի եա՝ ես գոնանար:
Ընթ–
Իս կը գտանամ՝ զոյ ատրի:
Տերթ–
Ամ, կը գտանամ՝ ես հոգի:
Ընթ–
Ինչ՝ ամոդ ես թեղուցեր:
Տերթ–
Զանկիան տարեն գիս նոգեր:
Ընթ–
Խարդ՝ ի թէ ցառաս չեղեալ:
Տերթ–
Ցարտանցաց խորդակով:
Ընթ–
Ամոնի տարեն գիրանիմ:
Տերթ–
Ինչ ես գիրանիմ:
Ընթ–
Ինչ՝ դու գիրանիս:
Տերթ–
Ինչ՝ ես գիրանիս